

NACH CALAIS

Emerance Craeymeersch had dien nacht niet geslapen... Van buiten klonk al maar door het soldatenrumoer. Eindelijk daagde de nieuwe morgen. Het meisje had geen rust. Ze wilde naar huis, ze moest nieuws weten van haar ouders en haar broer en van de Polvliets, hun geburen.

Gejaagd liep ze heen, 't was nu aan dien kant rustig, de eerste storm scheen wat uitgewoed.

— Och Heere, ons huis! jammerde Emerance...

Al van een eind zag ze, dat de tweewoonst vernield was en naderbij gekomen stond ze voor een zwartgeblakerden puinhoop, waarom de grootste stilte hing. « En vader, en moeder, en Frans, waar zijn ze! » snikte Emerance. Schuw keek ze naar de ruïne, huiverend bij de

gedachte, dat daaronder haar geliefden konden liggen. Maar neen... men had hen zien vluchten. Ze waren naar stêe geloopen... Ze zou hen allen terugvinden, ze wilde hier wachten, want vader toch ging komen... Dan dacht het meisje aan Bruno. Ze liep den weg af. De hooimijt was verdwenen, geheel opgeblaaid, want op den grond lag een zwarte plek...

— En Bruno... kermde Emerance. Is hij gevonden, en vermoord... of levend verbrand, en angstig blikte ze om zich heen, als vreesde ze een verminkt wreed geschonden lijk te bemerken, gelijk glisteren in de weide van Oost... Neen... ook hier niets! Waar mocht Dewitte zijn! Toch nog weggelooopen uit het gevaar, gevlucht naar Passchendale en verder naar zijn eigen leger om

voort te strijden tegen het wreede volk, dat hier kwam moorden en branden?

Emerance doolde terug tot de ruïne van haar woning... Eensklaps zag ze van achter een haag een gedaante. Zoo zenuwachtig was ze nog van al het gruwzame, dat ze bevreesd wilde vluchten...

— Emerance! klonk het...

— Och Heere, Bruno, zijt gij het... ik ben zoo ongerust geweest om u! kreet het meisje.

— Om mij! 't Is daarom zeker, dat ik u gisteren van den heelen dag niet meer gezien heb! riep de jonge man nijdig. In plaats van mij te komen verwittigen, dat de Duitschers zoo aan 't tempeesten waren... In mijn polk kon ik dat toch niet zien! Gelukkig dat ik eens naar buiten piepte en al met een keer de branden zag... Dan werd ik benauwd en liep ik weg. 'k Heb tot nu toeginder onder den duiker gezeten. Ja, had ik op u moeten vertrouwen, dan kondt ge daar aan den wegel mijn asch bijeenvagen! Ik rammel nu van den honger!

— En zoo peinst ge alleen aan u eigen! Hebt ge ons huis gezien!

— Ja, 't is triestig, maar ge wist, dat ik soldaat was... en ik mij niet toonen mocht!

— Soldaat! En ik moest u, soldaat beschermen! Soldaat... als ge al hun wreede doening zag, hun moorden en branden, dan hadt ge u niet onder den duiker moeten wegsteken, maar met de Franschen kunnen meetrekken!

— Ha, ge spreekt alzoo!

— Ja, alzoo spreek ik! En gij staat mij nu te bekijven, omdat ik, een meisje, u niet beschermde! Ik zou in den grond kruipen van schaamte...

— Hebt ge misschien al een ander op 't oog, dat ge mij kwijt wilt zijn? riep Bruno nijdig. Maar eensklaps verbleekte hij. In de verte naderden Duitschers.

— Ze mogen mij niet zien! stamelde hij verschrikt en haastig vluchtte hij heen.

— En mij laat hij staan! Josef-Maria, wat een lafaard! riep Emerance hem na. En hij vraagt zelf niet, wat er met mij gisteren gebeurd is.

Zij keerde langs de straat terug. De soldaten keken even naar haar, doch

zeiden niets... En wat verder liep het meisje op boertje Craeymeersch.

— Vader, vader! snikte ze van ontroering en vreugde.

— God zij geloofd en geprezen, dat ik u zie, kind! sprak de man met een snik. Moeder heeft heel den nacht om u geschreemd. Ga rap mee... 't Zijn dingen, hé!

— Waar zijt ge nu

— Allen in 't arsenaal... als arme dompelaars zonder huis... of dak... O, 't is rap verteld! Die wreede duivels kwamen ook naar 't onzent en ze joegen ons en de Polyliets buiten... en ze tasten mij en uw broer en onzen gebuur af. Eerst hielden ze nog van doodschieten, maar op 't schoon spreken en 't kermen van uw moeder, lieten ze ons dan toch met wat stampen en een tjafeling gaan. Achter ons staken ze de tweewoonste in brand... De koeien haalden ze uit den stal en ginder in de meersch hebben ze die dood gedaan... We zijn plat geruïneerd nu! Ja, 't zijn dingen kind, maar Goddank, we leven toch nog allemaal en er zijn er zooveel vermoord!

— Dat heb ik gezien! hernam Emerance en ze vertelde nu haar lotgevalen.

Zoo begaven beiden zich naar de Groote Markt, waar ze eensklaps een bende woedende soldaten zagen.

— Wat is 't nu weer? vroeg Craeymeersch aan een burger.

— O, zwijg! Ze hebben nog een keer wat slechts in den zin... Ze brengen daar eenige van hun doode soldaten naar het stadhuis... en tieren, dat de burgers hen vermoord hebben...

— Laten we rap al de Ooststraat loopen, zei de boer tot zijn dochter. We wagen ons niet voorbij 't stadhuis, want misschien stekken ze seffens weer eenige burgers vast. En ze zitten zoo letter met ons leven in als dat van een vlieg.

Langs een omweg bereikten ze de Houtmarkt. Zoo toch noemde men nog een plein in het midden der stad, waar twintig jaar geleden de beenhouwers hun varkens kwamen branden en de pootjes te grabbelen gooiden voor de daarop wachtende straatjongens; maar de stadskleermaker, wiens kunsten tegenover het nieuwe park van den te snel

gegroeiden jongen dien we hierboven reeds aanhaalden, had deze vlakte ook opgelknapt en Wapenplaats herdoopt naar het fraaie arsenaal, dat aan den Zuidkant was gebouwd.

Dat klonk militair, ofschoon Roeselare geen ander garnizoen bezat dan zijn « garde civique » en alleen soldaten zag, als deze in verlof kwamen... 't Is waar, men sprak nog van de « groote manoeuvres », hier in den omtrek in 1890 gehouden, toen prins Boudewijn te Roeselare overnachtte, en de bevolking de troepen feestelijk onthaalde en als kinderen van den huize vertroetelde. Doch nu was het met de krijgsbewegingen bittere ernst geworden.

Albrecht Rodenbach,
de dichter van Vlaanderen

Daar in het arsenaal lagen op stroo honderden mannen, vrouwen en kinderen, die plots van dak waren beroofd... In den nacht hadden velen in benauwde kloortsen geijld over al de doorge- maakte verschrikking. Vrouwen zaten er te weenen om hun vermoorden man of zoon, zieken kreunden, gebrekkigen staarden wezenloos voor zich uit, als niet begrijpend deze onverdiende bejegening, kleinen riepen om hun moeder.

van wie ze in de verwarring gescheiden waren...

— Emerance! juichte vrouw Craeymeersch, toen ze haar dochter zag. Nooit had ze het meisje zoo vast in de armen geprengd als thans.

— Zou 't nu gedaan zijn met hun koleere? vroegen de menschen zich af.

Maar neen, de terreur was nog niet geeindigd. We zagen Duitsche lijken naar het stadhuis brengen. Op die doo-

Standbeeld van Albrecht Rodenbach
te Roeselare

den waren wonden als kappen. De Fransche dragonders hadden immers hun sabels niet voor de parade bij zich.

De Duitschers dachten natuurlijk aan geen sabels... Er was er zeker een bij — misschien wel iemand die vroeger met zeisen en scheermessen had geleurd — welke wist, dat er te Roeselare veel wevers woonden. En nu beweerde de bezetter dat burgers die soldaten met een weversschaar hadden verminkt.

Afl 13 Uitgever J. HOSTE, St-Pieterstraat, 30, Brussel

Afl. 13

“ Het Bloedig IJzerland ”

Prijs: 30 centiemen

VERBODEN NADruk

WEKELIJSCH E AFLEVERING

18 April 1920

De burgemeester moest komen. Hij bepleitte de onschuld van de bevolking. De Roeselaars waren geen moordenaars, maar hadden geluisterd naar de vermaningen tot rust.

Eenige malen werd de heer Mahieu tegen den gevel van het stadhuis geduwd, alsof men hem ging fusilleeren. Dan kreeg hij bevel lakens te gaan halen, om de dooden er in te wikkelen voor de begrafenis. Hij begaf zich om het gevraagde naar kennissen op de Markt. Toen moest hij mee naar 't kerkhof. Hij vreesde daar terecht gesteld te worden... Maar neen de Duitschers wilden nog langer met hem spelen, zooals we weldra zullen hooren.

Dien dag kregen twee politieagenten Arthur Casteleyn en Jozef Sambaere van een officier te paard bevel met hem en een twintigtal soldaten mee te gaan, om de gesneuvelde Duitschers te tellen, die op het plein tusschen de Bruane- en Koornstraten lagen. Er was daar den vorigen dag hard gevochten met Franschen. Toen de groep er aankwam, vertoonden zich in de Koornstraat eenige burgers, op wie de militairen dadellijk begonnen te schieten, zonder vermoedelijk iemand te treffen, want de menschen konden ontvluchten. De agenten moesten dan meegaan naar de Spanjestraat, waar zij zekere René Vandromme en Henri Vandecapelle ontmoetten. «Tast hen af», gebodt de officier aan de politiemannen. Men vond niets verdachts, maar eenige soldaten haalden uit hun patroontasch kogels en toonden die aan hun overste, beweerende ze bij de burgers gevonden te hebben (1).

Vandecapelle werd dadellijk tegen het prikkeldraad van Constant Staels' land geplaatst... De officier had hem in een oogwenk, zonder nader onderzoek, ter dood veroordeeld. Een peloton schoot van van 3 tot 4 meters afstand. De ongelukkige was getroffen, maar liep in zijn angst en wanhoop nog weg. De geweren knalden voort en eenige stappen verder viel de arme martelaar op den steenweg dood neer. De agenten pleitten voor Vandromme, en kregen hem vrij. Het slachtoffer, 45 jaar oud, was vader van 6 kinderen...

— Wij hebben hem dood geschoten,

omdat hij patronen in den zak had, riep de officier, en we zullen nog franc-tireurs terecht stellen...

De agenten konden nu heengaan. Maar de Duitsche overheid zou uit al 't gebeurde partij trekken om de krijgskas wat te stijven.

Den 20n Oktober kreeg de stad 100.000 frank boete, voor het vinden in de Albrecht-Rodenbachstraat van een Duitsch soldaat, van het 236^e res. regiment, gedood in een gevecht met Fransche dragonders. De burgemeester had zelf het lichaam laten afleggen om het te begraven. Op 21 October volgde een nieuwe oorlogsschatting, ditmaal van 200.000 frank, voor elf soldaten, die men dood op de wijk Spanje achter een doornhaag had aangetroffen, in de houding van schuiters. Ze waren dus in het gevecht gevallen.

Generaal von Hugel achtte echter beide boeten te gering en vermeerderde ze samen met 400.000 frank.

Wat later zonden de gekruiste en geridderde roovers, want 't militarisme verbloemt diefstal achter woorden als boete, schatting, rekwisitie — een vierde rekening, nu van 67.000 frank, omdat de derde boete 400.000 mark had moeten zijn, ofschoon het bevel franken had aangeduid. (1)

We zagen hoe de burgemeester behandeld werd om die doode soldaten. 't Was nog maar het begin van zijn marteling...

't Was of de overheden het op dezen magistraat hadden gemunt... Bij de

(1) Alles naar mededeeling van den heer Jan Mahieu, burgemeester van Roeselare. Deze magistraat heeft aanhoudend tegen deze boeten geprotesteerd. Hij woonde het onderzoek der geheime «polizei» betreffende die doode soldaten bij, en Von Hugel heeft later zelf bekend, dat de stad als niet schuldig beschouwd werd. Maar van teruggave der bedragen was geen sprake. En toch bleef die franc-tireurslegende nog lang onder de soldaten bestaan. In 1917 werd Roeselare door de Engelschen beschoten. Een Duitsche majoor schreef daarover in de «Belgische Koerier», een Duitsch blad, dat te Brussel verscheen. De Voorzienigheid, beweerde hij, had aan de Duitschers den tijd niet gelaten, om Roeselare te straffen voor al de euveldeeden in 1914 door de burgerij tegen het Duitsche leger gepleegd. Maar nu legden zij aan de vrienden, de Engelschen, de taak op, om Roeselare plat te schieten. 't Was dus nog altijd «Gott mit uns». Burgemeester Mahieu schreef hierop een brief van protest aan het hooger legerbevel en beloofde aan het Rood Kruis van Duitschland de som van 100.000 mark, indien die majoor kon bewijzen dat één inwoner van Roeselare een Duitsch soldaat had vermoord. Nooit kreeg hij antwoord, natuurlijk.

(1) Getuigenis der agenten. Proces-verbaal Nr 1.

aankomst der eerste bende, op 14 October, de ulanen niet meegerekend, kwam de heer Jan Mahieu door de Noordstraat.

Aan de Graanmarkt voelde hij zich eensklaps bij het oor grijpen. Een Duitsch opperofficier, die blijkbaar meende die kleine, domme Belgen als schooljongens te mogen behandelen, leidde den magistraat mee naar een plakkaat. 't Was een papier, daar aan den muur gehecht, lang vóór de komst der Duitschers, waarop de burgemeester de jonge mannen den raad gaf vrijwilliger te worden, hun wijzend op 't gevaar door de Duitschers meegenomen en tot allerlei diensten gedwongen te worden.

— Wat beteekent dat? vroeg generaal von Winterfeldt, want hij was de trotse Deutsche overste... die zich zoo kinderachtig aanstelde.

Driftig wees hij naar het plakkaat, nog altijd 's burgemeesters oor vasthoudend. De heer Mahieu vertelde den inhoud, en voegde er bij, dat hij het zijn plicht geacht had, zulks aan de jongelingen van zijn stad bekend te maken.

Het liep daarmee af, want von Winterfeldt had geen tijd om zich met deze zaak verder te bemoeien. Hij moest met zijn troepen naar Dixmuiden.

Doch thans was Von Hugel hier... Latere opperofficieren zeiden wel openlijk 1) dat hij een ezel was om te Roeselare zooveel tijd te verspillen in plaats van in een keer door de bres van 't front tusschen Ieperen en Dixmuiden te slaan, maar hij bleef er dan toch hangen... De Deutsche overheid besloot nu den burgemeester naar 't front te voeren... Voorhoeden waren heengetrokken langs West-Roozebeke... Ook hier zou men den 19en October niet vergeten...

West-Roozebeke lag nog rustig. De Franschen, die tot bij Staden voorpostgevechten met de oprukkende Duitschers geleverd hadden, waren in den voormiddag achteruit getrokken. Dorpelingen gingen mee Ieperwaarts, anderen bleven thuis.

't Was nu tusschen een en twee na den noene. Men verwachtte de Duitschers. Alkellige stilte heerschte in 't

dorp. Men had een muis kunnen hooren loopen...

De meeste dorpelingen zaten in de kelders. Zouden de achteruitgeweken Franschen de voortrukkende vijanden beschieten. En wat kon men van de Duitschers verwachten...

Vrouwen en meisjes baden... 't Harte klopte angstig. De burgemeester wandelde over de straat; aan den arm had hij zijn band.

Voorzichtig ging een voordeur open. Een meisje kroop op haar knieën tot bij den drempel, stak het hoofd buiten en vroeg:

— Burgemeester, zijn ze daar al?

— Jaa'z Marie, antwoordde de magistraat. Ze komen nu... Al drie kanten: van den Tiendenberg, al 't Paradijs en al de Mol.

— Tante, ze zijn daar! schreeuwde het meisje naar binnen.

De deur piepte weer en 't was opnieuw doodstil in de plaats.

— Ze zijn daar! De brutale schending van België wordt door dien angstigen kreet uitgedrukt.

De eerste verscheen aan 't kruis... een ruiter. Hij keek rond... blies op zijn hoorn en eenige minuten later rende cavallerie binnen, gevolgd door infanterie.

Ze waren er... De burgemeester moest zich wegmaken. Van onderhandelen was geen sprake.

Ramen kletterden neer, de woestaards sloegen de ruiten in. Ja, ze waren daar, men hoorde het.

Bij den kleermaker H... zaten 40 dorpelingen, meest vrouwen, bang in den kelder. Deutsche soldaten schoten door de opening. Twee jongelingen werden in den arm gewond.

Ha, ze zouden de «dumme Belgier» wel uit hun hollen halen! Natuurlijk vluchtten de beklaagden schreeuwend en huilend naar boven.

Nu de woningen binnen. Zoo drong een groep in een winkel. Ze grepen den baas vast.

— Nog mannen hier? vroegen ze.

— Neen.

— Franschen?

— Neen.

— Al waar zijn ze weg?

— Dat weet ik niet. Ze zijn van Roozebeke vertrokken.

Twee gingen op den zolder kijken,

1) Onder meer verscheidene malen aan den burgemeester.

twee in den kelder, twee naar achteren.

Een der soldaten greep onder 't oog van den baas een flesch drank en stak ze snel in zijn zak.

Daar was 't: drank. En als ze dronken waren konden ze weer roepen: «Man hat geschossen».

't Vreugdevuur mocht niet ontbreken. 't Eerste werd ontstoken in de woning van Felix Knockaert in den Omme-ganck, toen bij August Senders... In een ommezien sloegen de vlammen door de ramen en 't dak. De brandpastilles waren ook hier, als in 't Oosten, of te Dendermonde onovertreffbaar!

De roode haan kraaide nog niet genoeg. Wij geven de namen der moedwillig in brand gestoken huizen. De herberg van Spanje en de woning er aan gebouwd. De hoeve van Hessels aan de Vijfwege-sstraat. Tegen den avond vlamden: de hoeven van Remi en Jules Willemyn. De huizen van Pieter De Vos en Isidoor Blomme, de bakkerij De Velter, de herberg De Spriet, het huis van François Bussche, de Rozenbeeksche mollen, de Sprietmollen, en 't molenhuis daarnaast.

Aan de Kalve werden de twee gebroeders Vandamme op hun hoeve neergeschoten; op de hofstede daarnaast vermoordden woeste soldaten August Lacante en zijn vrouw, lieden van ongeveer 60 jaar. De dochters behielden slechts hun leven door langs achteren heen te vluchten. De opgewonden mannen vuurden in de ramen en joegen de vlammen in huizen, schuren en stroomijten...

Maar tusschen West-Roozebeke en Poelkapelle stuitten zij op den weerstand der Franschen... Von Hugel wiefelde, en toen eindelijk de slag ten volle ontbrandde, was de muur der bondgenooten gebouwd...

Naar dit front stuurden de militaire overheden van Roeselare nu burgemeester Mahieu.

De heer Mahieu werd meegeleid langs Nieuwkerke tot aan het gehucht De Most. Men riep hem toe, dat hij «kaput» moest, dat zijn laatste oogenblik weldra zou slaan, dat hij een zwijnhond was en nog al veel liefelijks meer uit het woordenboek der Kultur.

Aan de Most duwde men hem op een kar. Hij moest er den ganschen nacht

ventoeven. Nu en dan kwam een soldaat met een lantaarn kijken of hij daar nog zat. Dat was van een zeer lugubere romantiek.

's Morgens bracht men den gevangene naar West-Roozebeke en stak hem daar in 't huis van den winkelier Houplines. Voortdurend kwamen officieren en soldaten binnen, hem toesnauwend, dat zijn laatste uur zou slaan. Hij moest «kaput»; niemand twijfelde er aan.

De heer Mahieu kon niet anders dan gelooven dat het bittere ernst was. De vijand was woedend over den tegenslag te Dixmuiden en Ieperen. Soldaten die den toren van Hooglede voor dien van Parijs aanzagen, lompe lummels, welke nooit verder waren geweest dan het goed van hun landheer voor wien ze bogen en beefden, snoefden nu over hun aanstaande intrede te Londen, waar ze geen steen op den anderen zouden laten, als lag de «Grozse Flotte» te Kales op hen te wachten voor de overvaart. Maar intusschen geraakten ze maar niet binnen Ieperen of Dixmuiden en raasden ze als duivels van dien IJzer...

En natuurlijk werden de booze luimen op de bevolking gekoeld. En dan hadden ze nog een reden om den heer Mahieu zoo te behandelen... Ze wilden den schrik in de Roeselaarnaars jagen.

De gevangene begeerde zich dan voor te bereiden op de groote reize. Hij sprak een Duitsch aalmoezenier aan, een katholieke priester.

—Laat me gerust! snauwde deze, ik heb geen tijd om mij met Belgen bezig te houden.

Hij was misschien van 't gedacht veler soldaten, dat God alleen voor de Duitschers bestond. Ze droegen het immers ook in heidenschen overmoed op hun gordels «Gott mit uns» alsof bij voorbaat in al de zaken, die ze met andere volkeren konden krijgen, het recht aan hun kant was.

Een protestantsch aalmoezenier toonde meer toenadering. Die wilde nog gauw een zielletje winnen, al was 't maar om in de «Heimat» te kunnen snoeven: «Ik heb den burgemeester van Roeselare bekeerd.»

Hij begon met te zeggen, dat de heer Mahieu gefusilleerd zou worden en zijn laatste uur dus naderde, en wilde hem de punten van 't geloof uiteen doen...

Maar nu was het burgemeester die onwil betoonde, zeggende :

— We gaan daar toch niet 't akkoord over worden ; laten we er dus van zwijgen.

Maar wat moest er in 't harte van dezen gevangene omgaan. Hij dacht aan zijn vrouwe en zeven kinderen, zijn talrijk gezin, waarvan hij nu zoo onbarmhartig gesleurd was. In zijn geest was hij gelaten en reeds verzoend met 't gedacht van sterven. Het lichaam eischte echter zijn rechten. De Duitschers lieten den heer Mahieu zonder eten, en de honger knalagde fel.

De brave Bertha, Houplines's vrouwe,

gisteren nog niets geproefd.

— Ach, so, voor den burgemeester, zei de pummel.

Hij ging met 't gebraden kieken tot bij den gevangene, stak het den uitgehongerde onder den neus en riep grijnzend en treiterend :

— Dat is geen kost voor Belgen, maar wel voor Duitschers !

En hij slokte het zelf op. Maar Bertha wachtte tot hij weg was en haalde een ander dier, en eindelijk kon de heer Mahieu zijn maag tevreden stellen. Dat is een staaltje zijner behandeling.

's Nachts klom de magistraat op zolder en sloep nevens Houplines in 't stroo.

De h. Mahieu, burgemeester van Roeselare, in zijn werkkabinet

wist daarop raad. Ze ging een kieken halen en braadde het. Ze moest dat bestellings doen. Maar verberg nu maar den geur...

Daar trad een adjudant binnen en snoof zijn neuze op... Dan smekte hij met de lippen.

— Dat riekt hier goed ! riep de adjudant en stak zijn brutalen snuit in de keuken.

Hij greep het kieken vast.

— 't Is voor meneere den burgemeester, zei Bertha. Hij heeft vandage en

Dan sloften soldaten de trap op, revolver in de hand, vervuld nog van al die verhalen over geheime aanslagen en overvallen. En 't ergste was, dat deze kerels soms dronken waren, want ze zochten overal naar drank en wijn. Zoo hadden ze in den winkel van Houplines ook gestolen.

Wat al angstige stonden bracht men onder dat dak door, al durfde Bertha die van de benauwdste niet was, de kerels wel te woord staan.

De Duitschers verzonnen nu weer

iets anders, en ze gaven den heer Mahieu bevel bij de kerk dooden te begraven. Welk een tooneel in het bedehuis, waar welleer het volk blijde en opgewekt ten ommeegang kwam. Bank en stoelen waren op een hoop buiten gesmeten en de kerk van Roozebeke diende tot lazaret.

Want intusschen was de worsteling voor goed aangevangen, ook op dit punt...

Men vertoefde hier in historisch land...

West-Roozebeke...! Ja, 't verleden werd weer heden... Den 27en November 1382 was hier de bekende slag geleverd, waarin Filips van Artevelde met zijn duizenden getrouwen sneuvelde.

Toen kwam de vijand uit het Zuiden of 't liever 't was de oude strijd tusschen Leliaarts en Klauwaarts, tusschen de hooge standen, die zich aan hun voorrechten vastklampten, en het volk dat zonder vrijheid niet leven kon. De Leliaarts van toen, waren de Duitsche jonkers van nu, en zij werden gesteund door den graaf van Vlaanderen, Lodewijk van Male, die meende, dat hij overdadig leven mocht ten koste van den arbeid der werkende klasse, den opkomenden burgerstand. Men leze de kronieken over zijn hofhouding.

Lekker eten en drinken, gedurig feest vieren, dat ging den vorst. Zangers, poetsenmakers, goochelaars waren altijd welkom in zijn paleis. En de graaf hield zich veel liever met die gasten bezig dan met 't bestuur van zijn gewest. Naar zijn vreemde vogels, zijn apen, zijn honden kon hij nooit genoeg kijken. En uit verre landen liet hij allerlei dieren komen, vooral apen en papegaaien, waarvan hij verschillende soorten bezat. Dat alles kostte schatten. Lodewijk van Male eischte, dat de Vlamingen het benodigde geld zouden opbrengen. Maar het volk werd 't betalen moe.

Eens toen de graaf een tournooi in Gent wilde houden en daarvoor aan de inwoners dier stad een hooge belasting vroeg, kwam het verzet. De ambachtslieden stroomden op de Vrijdagmarkt te samen. Een reeds bejaarde burger sprak de menigte toe:

« Gezellen », zoo klonk zijn forsche

stem « de graaf wil in onze stad een spiegelgevecht houden. 't Geld zal weer met hoopen verkwist worden. Onze vorst verbrast het.

Wij kunnen niet meer aan zijn eischen voldoen. 't Is ongehoord om onze zuur verdiende penningen te verkwisten in 't onderhoud van goochelaars en narren en poetsenmakers. Zijn slecht voorbeeld werkt verderfelijik op zijn onderdanen. De goede zeden van ons volk gaan verloren. Reeds te veel poorters slijten hun dagen in de taveernen; de teerlingen brengen ellende in menig huisgezin. Talrijke dwazen willen het voorbeeld volgen der hoogmoedige Vlaamsche en Fransche edelen, loopen te pronken langs de straten met schoenen voorzien van zilveren gespen, met gevoerde mantels, groote hoeden vol linten en strikken; de vrouwen prijken met scharlaken kleeren en met edelgesteenten. En weet ge wier getal toeneemt in onze steden? Dat der Lombardische weekeraars, dier grijpgieren!

Gentenaren, we mogen niet verblind zijn. Weg met de geldverbrassing! Het bederf komt van de hogere standen, van den graaf in de eerste plaats. Die zullen zich niet meer vermesten met ons geld. Wij zwoegen en zweeten voor ons gezin! Wij betalen niet langer hun ongeoorloofde feesten, hun overdadige maaltijden! Gentenaren, de graaf wil een nieuwe belasting heffen. Wij moeten hardnekkig weigeren. Wij willen onze rechten geëerbiedigd zien, nietwaar?»

— « Ja, ja! » donderde het over de markt. « Geen geld, geen geld! » klonk het als een loeiende orkaan. « Geen verspillingen meer! »

En de meest opgewonden burgers tierden zelfs: « Weg met den graaf! »

De spreker wenkte weer stilte:

— « En wil de graaf ons dwingen », hernam hij, « dat Roeland dan storme! Dan zullen we geweld met geweld keeren, overwinnen of sneven! Heil Gent, het vrije Gent! »

Deze woorden verwekten geestdrift onder de schare. En vastbesloten Lodewijk van Male's eischen hardnekkig te weigeren, trokken de burgers roepend en zingend af.

Zoo ontstond het verzet tegen Lode-

wijk van Male, eerst geleid door Jan Yoens, dan door Philips van Artevelde. Wij kunnen hier niet in allerlei bijzonderheden treden van dien langen strijd.

Het leger van den graaf werd op het Beverhoutsveld bij Brugge verslagen. De vorst zelf geraakte in de stad bijna gevangen. Achtervolgd door de burgers, vluchtte hij in een kleine kapel van Sint-Amandus, waar hij zijn wapenrusting tegen den groven rok van een zijner paleisknechten verruilde. Het was reeds middernacht, toen zekere Renier Campioen, medelijden met Lodewijk Male gevoellend, dezen naar een schamel hutteke bracht. Een vrouw zat bij den rookrigen haard en ontstelde, toen zij eensklaps een stem hoorde: « Red mij, ik ben uw heer en graaf van Vlaanderen! » Zij had soms aan 't paleis een aalmoes ontvangen en wilde zich nu dankbaar toonen... **Ze leidde den** vluchteling langs een ladder naar den zolder en raadde hem aan, zich in het stroo van een vuile matras te verbergen. Een benide overviel kort daarna de ellendige woning, maar vond Lodewijk niet. Toen zij heen was, sloop de graaf dwars over het kerkhof en de Heilig-Kerstweide naar de stadsgracht en voer in een bootje naar de andere zijde. Bij het kasteel Cranenburg, onder Sint-Michiels ontmoette hij zijn dienaar Robrecht Maerschalk, die hem de heirbaan naar Rijsel toonde. Wat verder kocht de vorst een merriepaard van een boer en, zonder zadel of toom, reed hij naar Roeselare, waar hij aan de afspanning « De Posthoorn » stilhield. En weer sprak hij, nu tot den hospes: « Red mij, ik ben uw heer, de graaf van Vlaanderen! » De waard, wellicht door het vertrouwen vereerd, gaf hem het beste paard uit zijn stal en geleidde hem een eindweegs buiten de stad. Zoo bereikte Lodewijk van Male Rijsel, waar hij zich nog niet veilig gevoelde en daarom vertrok naar Hesdun en Bapaume. In Frankrijk verkreeg hij de hulp van den koning Karel VI. Een groot leger werd verzameld en 't werd November, toen dit naar Vlaanderen afzakte, gesteund door tal van Vlaamsche ridders en huldienaren. De vijand begon met Komen en Wervik te plunderen en plat te branden. De burgers, die zich in de kerken

verscholen hadden, werden gewurgd. Karel VI bracht den nacht in het puin over en sloeg daarna zijn klamp neer op den St Elooi-heuvel bij Ieperen. De soldaten plunderden in de omgeving, voerden kudde vee weg en hielden zelfs in hun kamp markt van den geroofden buit. Groote wagens brachten den roof uit Vlaanderen Zuidwaarts. Lodewijk Van Male, die aldus den vreemdeling in zijn eigen gewest zag optreden, durfde zich daarover niet beklagen en bovendien ondervond hij zoo de verachting van hen, wier hulp hij ingeroepen had, dat hij niet meer in 's koning raad werd toegelaten. Het loon der verraders!

Filips van Artevelde, die Brugge en Gent wilde dekken, en op Dixmuiden, Torhout en Roeselare steunen kon, had stelling gekozen op de heuvels van West-Roozebeke.

De Franschen rukten voort tot aan de hoogten van Passchendale. Den 27en November had de botsing plaats bij den Goudberg. De slag duurde slechts enkele uren. De voorhoede der Vlamingen week voor den onstuimigen aanval en klemde zich als 't ware op de achterstaande troepen. Er ontstond geweldige wanorde. Velen versmachtten in de ontzaglijke, samengeperste menschenmassa. Philips van Artevelde zelf werd in die algemeene vlucht meegesleept tot aan den Keiberg, en hij stierf in een hollen weg... Den ganschen dag hielden de Franschen een slachting op het slagveld, waarvan de monnik van Sint Denijs getuigde: « De aarde was door een bloedstroom doorweekt ».

Het slagveld van Roozebeke! Maar zocht het nu, in die heerlijke streek, dit lustoord van Vlaanderen, waar de akkers met zooveel zorg bebouwd werden, als waren zij tuinen... Ik ben er menigmaal heen geweest...

West-Roozebeke, 'k zie het daar nog liggen op den grooten weg Brugge-Ieperen, die dalende en rijzende baan met zijn hooge boomen.

'k Zie nog de rustige straat en de oude herberg « In Philips van Artevelde » en de kerk op een hoogte.

'k Zie nog den molen en ik sta daar met den vriendelijken molenaar voor een kijkgat.

'k Weet het nog als de dag van gisteren.

— Mag ik eens boven komen? had ik beneden aan de trap geroepen.

— En waarom niet! klonk het me toe.

En toen ik boven was, zei ik, dat ik van daar de streek eens wilde zien.

— Zijt ge misschien een geleerde die 't slagveld van 1382 komt bezoeken? vroeg de mulder. Er zijn er nog geweest.

— Och neen, een geleerde ben ik niet, allleen een eenvoudig toerist, die mijn Vlaanderen steeds meer en beter wil leeren kennen en er genieten kan van 't eigen schoon, al is het klein en nederig.

— Ge ziet hier verre, en de molenaar wierp een kijkgat open. Ginder Ieper, daar Roesellare, die boomen zijn van 't Vrijbosch.

— Van Bakelandt!

— Ha, die sloeber! Ja, die zat daar. Maar dat is lang geleden. 'k Heb er mijn grootmoeder veel van hooren vertellen en er is een dik boek van ook. Ge zoudt 't niet meer zeggen dat daar een slagveld ligt, he?

En de man wees naar een zee van groen en de helling van een heuvel vol kleurschakeeringen.

— Ja, jongen, 't waren wreede tijden vroeger. Nu voeren we geen oorlogen meer, vervolgde hij.

Dikwijls heb ik aan dat woord gedacht.

Maar van den slag was een andere herinnering, Roozebeke-omwegang, en de legenden er aan verbonden, deden mij steeds zonderling aan, omdat ze voor ons Vlamingen vernederend waren.

Romantisch wordt in de oude kronieken de nacht voor den slag beschreven.

Toen Philips van Artevelde — aldus de overlevering — naar Roozebeke trok, wentelde boven zijn hoofd een vlucht kraaien, welker gekras hem reeds een slecht voorteken scheen. Zijn vrouw Yolande Van den Broecke, vergezelde hem en waakte in zijn tent... 't Was een anstige nacht, deze voor het onbekende! Wat zou de dag van morgen brengen? Eenige dagen geleden was haar broeder in een eerste gevecht met Fransche benden voor Ieperen gesneuveld...

Eenige uren later kon zij weduwe zijn! Somber staarde ze in de vlammen van 't houtvuur, dat de koude van den

barren avond verdrijven moest. De wind kloeg in de boomen en zuchtend voer hij om de tent. Te middernacht ging de vrouwe naar buiten, meenend een zonderling gerucht te hooren. Waren dat geen strijdkreten van den vijand, die in de duisternis de Vlamingen wilden verrassen? Ze staarde verschrikt naar de groote vuren, ginds in 't kamp der Franschen. Luider klonk het gedruisch en haastig wekte Yolande dan ook haar man. Philips vernam eveneens dat onheilspellend geluid en liet alarm slaan, maar van de voorwachten vernam men, dat alles rustig was bij den tegenstander.

Die overlevering hield stand, temeer daar de gebeurtenissen ze schenen te wettigen. En nog meer legenden werden verhaald en handhaafden zich tot in dezen tijd.

«Ja, bevestigden sommige kroniekschrijvers, dat gerucht werd gehoord en het was gemaakt door de duivelen, die over de vlakte zweefden, verheugd over den grooten buit aan zielen, welke zij den volgenden dag zouden behalen.»

En toen de Gentenaren in den strijd meermalen op het punt waren de gederen van den vijand te doorbreken, werden zij telkens als door een onzichtbaren hinderpaal tegengehouden en deinsden zij met schrik achteruit. Later vond men hiervan de verklaring... Een rood zijden draad, met zeven knopen en een kruis waar de eindten samengevoegd waren, hing op zekere hoogte boven den grond, rond de plaats, waar het Fransche leger had gestaan en beschermde den vijand...

Dadelijk bracht men dit in verband met bovenaardsche hulp. Reeds toen — voor 1382 dus — zou te Roozebeke een mirakuleus beeld van O. L. Vrouwe vereerd zijn geweest; het stond in een kappelleke bij een fontein, welke in onze dagen nog door bedevaarders werd bezocht.

Eén stap verder, en het was in de overlevering Maria zelve, die de Franschen haar bescherming verleende... De Bruggelingen, welke aanvankelijk uit naijver jegens Gent den graaf gevolgd hadden, en slechts met tegenzin in Artevelde's leger streden, gingen nu O. L. Vrouw van Roozebeke vereeren. Er was in die dagen immers veel tweedracht

tusschen de gemeenten, en men vreesde feitelijk voor het te groot gezag van de machtige stede Gent. Men bracht zelfs het beeld naar de parochiekerk en zoo ontstond de Roozebeeksche ommegang, die nog elk jaar een groote menigte lokte. Feitelijk herinnerde die plechtigheid dus aan de vernedering der Vlamingen, aan de overwinning van den vijand, aan de ellende welke daaruit voortspoot voor het volk. En Vlamin-

Toren van Oud-Stuivekenskerke (in 1914 verwoest),

gen namen ze aan. Maar wie dacht daaraan nog? Roozebeke was den derden Zondag van Juli een pelgrimsdoel, voor den ander een geliefde kermis en voor velen ook beilde. Legenden zijn taai echter.

Nog een overlevering zegt, dat Karel VI het lijk van Filips aan een boom liet ophangen, die in de streek lang vermaard bleef... en in 1914 nog aanwezig was. Men noemde hem den « Schreiboorn », maar die stond bij Lan-

gemark, ver van het slagveld en dus had de vorst het lichaam dan voor die laatste vernedering een heel eind laten wegdragen. Een andere legende verklaart den naam door het feit, dat men tot bij dien boom het geschrei der gewonden hoorde. Maar was hij niet een natuurmonument, een zeer merkwaardig overblijfsel uit den tijd, toen men in Vlaanderen nog sommige boomen vereerde? In elk geval telde hij een eerbiedwaardig aantal jaren en moest men zijn holten stam met ijzeren banden bijeen houden... Toch ontsproot nog iedere Lente uit zijn breede takken het jonge groen. De oorlog van 1914-1918 heeft den reus, die in de gansche streek geliefd was geveld.

De schreiboorn! Klonk weer niet, nu, meer dan vijf eeuwen later, tot bij hem het geschrei der gewonden, der studenten, die naar Kales wilden, maar hier het schoon, kloek leven lieten!

De scharen, met zooveel geestdrift of fanatisme uit Rosellare opgerukt, botsten daar tusschen Roozebeke en Poelkapelle op een muur die niet wankelen wilde.

Men bracht veel gewonden naar Roozebeke's kerk, deze van den ommegang, den ruimen tempel, waaruit men de stoelen op straat had geworpen. De vloer lag bedekt met stroo en ook met vlas en veel strijders bezweken daar.

We zagen den burgemeester van Rosellare naar Roozebeke voeren. De Duitschers zochten een nieuw middel om hem te treiteren en geboden, dat hij burgers halen zou, om met deze de dooden uit de kerk te begraven.

De lijken werden naar buiten gebracht... Men moest plaats maken voor andere lijdens. Al maar door vloede de stroom.

En de heer Mahieu en meer burgers groeven lange grachten... het mas-sagraf.

Tot dat werk werd de magistraat veroordeeld. Hoe gruwde hij voor al die ellende, meevoelend het leed van anderen, ofschoon hij nog steeds de bedreiging hoorde, dat zijn laatste ure naderde.

De toestand in die kerk werd afschuwelijk. Er waren dokters te weinig. Velen bezweken door gebrek aan zorgen.

De heer Mahieu kreeg bevel burger-

lijke geneesheeren uit Roeselare te ontbieden.

Hij schreef een brief; Rozenberg, een treffelijk soldaat, die later bij Péronne gesneuveld is, zou hem wegdragen. De burgemeester greep die gelegenheid aan om haastig een woord aan zijn echtgenoot te zenden.

Rosenberg beloofde ook dat briefje te bezorgen.

Mevrouw Mahieu verkeerde intuschen in een toestand, dien men zich eenigszins indenken kan als men 't volgende verneemt:

Ze was met haar zeven kinderen naar 't stadhuis gegaan om nieuws te vragen van haar man.

De kommandant keek haar grijnzend aan. Zij was een dochter van staatsminister Liebaert, die toen in Le Havre vertoefde en was eveneens in Frankrijk geweest, maar teruggekeerd, het haar plicht oordeelend bij haar echtgenoot te zijn en zooveel mogelijk zijn zorgen te deelen.

— Ha! snauwde de gewetenlooze Duitscher, wij zijn tevreden iemand te treffen die verwant is aan leden der regeering van Havre, want die regeering is de schuld van onzen tegenslag.

En uit zijn blik laaide haat.

Hoe ridderlijk tegen een vrouwe, tegen die moeder met haar kinderen! De ellendige lafaard beweerde dan dat de heer Mahieu al gefusilleerd was en hij dreef zijn afschuwelijke wreedheid zoo ver, haar het lijk aan te bieden tegen betaling van 25,000 mark...

Zoo werd die vrouwe, dat gezin gefolterd.

Maar daar verscheen eensklaps Rosenberg met een brief en de zekerheid dat de geliefde nog leefde.

Wat al aandoeningen! Hoop en vrees bestormden weer 't gemoed.

De soldaat deed getrouw zijn boodschap. Hij bracht een brief, een portret, geld en een overjas aan den burgemeester.

Nog eenige dagen duurde die marteling voort.

Steeds bleef het gevoel, dat de dood nabij was.

Als een soldaat den heer Mahieu naderde, kon het allicht met een dood-

vonnis zijn, gevelld door de willekeur van een overste.

Met verhoor hield men zich niet bezig. En wat zou men trouwens kunnen aanvoeren?

De burgemeesters hadden overal de bevolking tot kalme aangemaand en zich waardig gedragen. Maar ze kropen niet voor den bezetter. Dat werd hun kwalijk genomen. Ieder moest in 't stof liggen voor het Pruisisch militarisme.

Eindelijk mocht de heer Mahieu naar Roeselare terugkeeren.

Ja, het verleden was weer heden geworden... En opnieuw dreunde de veld den bij Roozebeke van het strijdgewoel. Maar 't was thans geen botsing van enkele stonden... 't werd een worsteling, die jaren duren zou.

De studenten! Naar Ieperen... naar Dixmuiden! huilden de officieren.

't Gezang was gesmoord, de geestdrift gevallen en men voelde den bitteren ernst, het loeren van den dood. Ha, wat men voor heilige trots gehouden had, was maar opzweeping geweest, welke zich had geuit in moord en brand! Daar voor de naakte werkelijkheid vielen menigeen als de schellen van de oogen.

Maar 't was te laat nu... O, die vrijwilligers, hoe zagen ze thans eensklaps al het bedrog, den leugen, die hun dreef tot het teekenen van een verbintenis, maar tevens van hun eigen doodsvonnis. Velen hadden op de knieën willen vallen om tot God om vergiffenis te smeken voor al de misdaden, welke men eerst op bevel en dan bij het losbreken der teugellooze hartstochten, bij het opblazen van moordlust had bedreven...

Roozebeke, Poelkapelle, Bixschoote ook, vreeselijke namen, die de strijders deden huiveren...

De gewonden stroomden heen, kwamen in lange rijen binnen Roeselare. Het seminarie met zijn ruime gebouwen, vanaf de Zuidstraat tot aan de Zwijnsmarkt, lag weldra vol.

't Was het bekende gesticht, in de stad algemeen het kollege genaamd, waar Guido Gezelle portiertje was. Zijn vader, een Bruggeling, had er hovenierswerkzaamheden verricht en kreeg er zijn zoon voor minderen prijs, op voorwaarde, dat de student na zijn leuren dienst als portier zou doen. Guido

woonde in het kamertje naast de poorte... Daar ontving hij de lieden van te lande, vaders en moeders van leerlingen, en hij beluisterde hun taal, en schreef de eigenaardige woorden en uitdrukkingen op, want toen was daar reeds bij hem de drang, om, zooals Verriest het zegt, «de volksziel op te vangen in zeisels en spreuken». Tegenover de medestudenten bleek dus uit die bediening en ook uit zijn kale kleeven, zijn armoê, maar de knapen erkenden en eerden al gauw in hem het zoet karakter, den begaafden geest, den dichter.

Hoe dikwijls hielp en troostte hij de zieken in de groote, sombere zaal.

Guido Gezelle, Verriest, Rodenbach, hoe hebben ze door hun arbeid, hun voorbeeld, hun invloed in 't harte van duizenden jonge Vlamingen dat stambewustzijn, die fierheid gestoken, welke de strijders staalde tot verzet, hardnekkig verzet daar aan den IJzer, nu in deze verschrikkelijke Oktoberdagen en later, toen de grootste oorlogslast en ook onrecht van eigen zijde zoo zwaar op hun lichaam en dikwijls meer op hun ziele woog.

En daarom herdenken wij, al is 't maar met enkele woorden, waar we de krijgsgebeurtenissen in Roeselare beschrijven, deze koene Vlaamsche leiders, waarvan er twee rusten in den grond, welken ze zoo diep hebben bemind.

Ja, 't seminarie lag aldra vol gewonden en steeds maar door brachten auto's en wagens hen aan.

Emerance Craeymeersch ging met haar ouders en Frans naar Rumbekke, om daar bij een familielid tijdelijk een schuilplaats te zoeken, nu de eigen woning afgebrand was.

Bruno had zij niet meer teruggezien. Ze hoopte toch vurig hem te ontmoeten. Tusschen hen was een misverstand, dat ze uit den weg wilde ruimen... Waar doolde hij? Ze wist het niet en ze miste de kracht hem nu te zoeken. Ze snakte naar rust. Te Rumbekke zou ze onder verwanten alleen en gerust zijn.

Die familie, een broer van Craeymeersch en zijn vrouw, ontving de banelingen gastvrij. Zij woonde op een hoeve bij 't oud kasteel aan Vijfwegen. 't Was er altijd zoo'n vreedzaam plekje geweest, met het bosch van de Sterre, de groote, echt Vlaamsche herberg van baas Lowie, den vijver wat verder, en gaarne wandelde de Roeselaars er heen, terwijl de studenten uit 't kollege er naar de gaaiperse schoten.

Maar nu had men er ook de verschrikking van den oorlog gekend.

De gravin van 't kasteel vluchtte met haar kinderen te voet langs de wegen, Kortrijkwaarts, buitenlieden liepen van de alkiers, waar ze tot dan toe, naarstig gewerkt hadden, in allerlei richtingen... De vrouw en de dochters Vinckier onder anderen zouden wat gaan schuilen bij een dochter te Poelkapelle, doolden van daar naar Frankrijk, en bleven vier jaar gescheiden en daarbij zonder nieuws van hun man en vader... Ja, eveneens hier woedde de terreur, want aan 't dorp en langs de straat naar Roeselare vlamden vele huizen, door de woeste Duitschers in brand gestoken. Wij zullen hier meer van hooren, maar na dezen blik op het oord, waar Fochs offensief mislukte en de Deutsche legermacht aanzwoel, om naar Ieperlee en Dixmuiden op te rukken, keeren wij eerst naar den IJzer terug.

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR
A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE KADEN TE NIJWEPORDE

MET DOORSNIFFEN VAN PRIJKELOORDEN IN HET „REMAASLAND“

Uitgever J. HOSTE, 30, St-Pieterstraat, Brussel